

ТЕКСТОВИЙ СКЛАДНИК КРЕСЛЕНЬ ЯК ОСОБЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглянуто поняття креслення як особливого елемента науково-технічного перекладу. Визначено основні структурні особливості текстової частини креслення та проаналізовано труднощі перекладу креслень засобами української мови.

Ключові слова: креслення, номенклатура, скорочення, термін.

На сьогоднішній час гостро стоїть проблема перекладу креслень, як серед теоретиків, практиків перекладу, так і споживачів перекладу, зокрема. Цей особливий вид перекладу набуває все більшого значення через невпинне збільшення річних обсягів інформації, якою обмінюється суспільство, розширення контактів на міжнародному рівні та багато інших факторів, в основі яких лежить поняття міжнародного обміну досвідом.

Власне проблема дослідження полягає в недостатньому та несистематичному вивченні текстового складника креслення як особливого елемента науково-технічного перекладу та особливостей його перекладу засобами української мови. На нашу думку, розв'язання поставленого завдання стане рушієм вирішення багатьох прикладних завдань та сприятиме прискоренню якісного обміну науково-технічною інформацією.

У наш час до проблеми перекладу креслень зверталися такі вчені та фахівці в галузі перекладу та перекладознавства як Л. П. Клімзо, Ю. Н. Плахтій, частково питання розглядали Л. А. Пумпянський, Р. Ф. Проніна та ін. Їхні праці присвячено питаннями термінології, а також конвергації, локалізації та якісного перекладу креслень у сучасних умовах розвитку суспільства.

Актуальність дослідження пов'язана з розробкою методичних рекомендацій та вказівок щодо роботи над перекладом креслення, які б містили детальну інформацію щодо особливостей представлення текстового складника креслення загалом та рекомендацій щодо поетапного аналізу та специфіки перекладу креслень із використання автоматизованих систем конвертації зокрема.

Об'єктом дослідження є текстовий складник креслення як особливий елемент науково-технічного перекладу.

Предметом дослідження є лексичні та лексико-граматичні особливості представлення та перекладу текстового складника креслень українською мовою.

Мета дослідження полягає в системному, цілісному вивченні та аналізі текстового складника креслення, а також виявленні основних характеристик та методів його перекладу засобами української мови.

Будь-яка інструкція з монтажу, експлуатації, обслуговування та ремонту обладнання містить креслення загального вигляду з переліком деталей, креслення пристроїв у розібраному вигляді та креслення пристроїв із зазначенням габаритних та приєднувальних розмірів тощо. Саме від точності перекладу подібних креслень залежить правильне функціонування та експлуатація обладнання, техніки або пристроїв, робота яких завжди пов'язана з фінансовими питаннями.

Отже, перш за все, необхідно визначити, що ж таке креслення. Креслення – це головний носій конструкторсько-технологічної інформації в умовах виробництва, що відображає технічну думку та передає інформацію про об'єкт виробничої діяльності [1, с. 5] Академічний словник української мови (1970-1980) дає наступне визначення цьому поняттю: «Креслення – це умовне графічне зображення якогось об'єкта (машини, споруди тощо), виконане за допомогою креслярських інструментів на папері, кальці тощо» [7].

Відповідно до Л. А. Пумпянського, креслення – це специфічна форма образного, візуального представлення предмета в науково-технічній літературі, особливстю якого є відображений, логічний характер [5, с.14].

Таким чином, ми дійшли висновку, що креслення як елемент перекладу – це особливий вид конструкторської документації, що містить вимоги щодо виготовлення та застосування виробу, які повинні бути адекватно перекладені засобами іншої мови для здійснення якісного обміну науково-технічною інформацією та задоволення потреб споживача.

Переклад креслень, без сумніву, можна назвати одним з найскладніших видів науково-технічного перекладу. Його складність можна пояснити специфікою та копіткістю виконання, яка полягає у поступовому вилученні та заміненні текстових фрагментів креслення, підписів та штампів, для здійснення яких необхідні не лише вузькоспеціалізовані фахові навички перекладача, але й навички кваліфікованого дизайнер-верстальника.

Важливим етапом, що передує здійсненню власне перекладу, на нашу думку, є детальне вивчення об'єкта дослідження. З огляду на це вважаємо за необхідне розглянути особливості представлення текстової інформації на робочому кресленні. Отже, стандартне креслення складається з 5 основних складників:

1. Номер деталі (верхня ліва частина креслення)
2. Виконані редакції (верхня права частина креслення)
3. Штамп (нижня права частина креслення)
4. Вигляд деталей (центр)
5. Примітки і умовні позначення [9].

Номер деталі (Part number), що також може бути перекладено як *позиція, позначення* використовується для проведення замовлення.

Виконані редакції (Revisions) відображають історію внесення змін до документу і містять наступні елементи у встановленій послідовності: літеру редакції (Revision Letter), яка не перекладається і залишається незмінною; позначення або номер конструкторського відділу (DO number); дату (Date); затвердження. (Approved / Approvals)

Штамп (Title block) містить назву й місцезнаходження вузлів; назву креслення (в повному та скороченому вигляді) та ім'я замовника; ідентифікаційний номер (ID number); номер креслення і статус внесення змін; допуски розміру; розмір і масштаб креслення; кількість сторінок; пункт відмови від відповідальності.

Вигляд деталей (Views of parts). Альтернативна назва – Face of Drawing. Зазвичай на кресленні зображено три вигляди: вигляд спереду (Front view), вигляд збоку (Side view), вигляд зверху (Top view).

Примітки й умовні позначення для виконання замовлення (Notes and Ordering Nomenclature) містять: конфігурації замовлення, спеціальні вимоги до упакування і маркування, характеристики довкілля, електричні і механічні характеристики, тестову документацію, інформацію щодо застосування [9].

Та незважаючи на ясність представлення інформації, яка регламентована пакетом стандартів (ДСТУ 3321-96, ГОСТ-2.107-68, ГОСТ- 2.109-68, ГОСТ- 2.114-70), у перекладі текстової частини креслень нерідко виникає багато проблем.

Так, Б. Н. Клімзо, один з небагатьох перекладачів, який займається як теорією, так і практикою науково-технічного перекладу, виокремлює наступні проблеми, які можуть виникнути під час перекладу креслень:

1. Відсутність повного комплексу креслень у перекладача, тобто відсутність контексту, на фоні якого можна відстежити чи перевірити значення окремих проблемних одиниць.

Відповідно до Р. Ф. Проніної, характерною рисою будь-якого терміна є його тісний зв'язок з певним поняттям, явищем чи процесом, що пояснює його незалежність від контексту [4, с. 17]. Проте існує низка термінів, значення яких можна зрозуміти лише з вузького контексту. Наприклад, термін *switch* має декілька варіантів перекладу – *вмикач, перемикач, вимикач* або *комутаційний пристрій*. У наведеному прикладі значення суттєво відрізняються та є повністю протилежними, тому виникає загроза використання хибного варіанта перекладу, що може цілком змінити суть оригіналу:

wheel – *барабан, диск, зубчате колесо, шестерня, маховик;*

finger – *штифт, палець (долота), бігунок (зажимного пристрою), стрілка (вимірювального інструменту);*

shaft – *вал, вісь, рукоятка (інструмента), шпиндель, шток;*

telescope – *складати, сплющувати, накладати одну деталь на іншу.*

Подібних прикладів ще можна навести дуже багато, тому єдиним виходом у перекладі може бути заміна подібних одиниць їх відповідниками з більш конкретним значенням, виходячи зі змісту описуваного та призначення деталі.

2. Узагальнення назв окремих деталей, що вимагає неодноразового звернення до креслення для уточнення варіанта перекладу.

Часто задля компресії інформації довгі термінологічні словосполучення скорочують до одиниць, які несуть у собі основне смислове навантаження:

transformer primary winding – primary (первинна обмотка трансформатора);

oil-circuit breaker - breaker (масляний вимикач);

oil- pumping unit - unit – (станок-качалка).

3. Варіативність назв певної деталі чи виробу в межах одного документа.

Наприклад, термінологічне словосполучення *насосна штанга* може звучати англійською як *pumping rod, sucker rod, rod;*

нагнітач - supercharger, injector, blower, booster;

ввідний вимикач - main circuit breaker, incoming breaker [3, с. 64].

4. Наявність незрозумілих скорочень, значення яких відсутнє в словниках, в Інтернеті і, які не піддаються логічному поясненню.

У подібній ситуації Б. Н. Клімзо рекомендує звернутися до інженерів замовника з проханням пояснити невідомий термін. Цей запит може виглядати наступним чином:

<i>Part number</i>	<i>Description</i>	<i>Question</i>	<i>Response</i>
<i>Part 7 of Drawing</i>			
<i>21703103</i>	<i>NIPPLE, 1" CLOSED STD PIPE</i>	<i>What is CLOSE?</i>	<i>Close means the pipe nipple threaded from one end to the other.</i>

У такий спосіб отримуємо переклад:

Фітинг, перехідний, трубопровідний, стандартний діаметром 1 дюйм з різьбою по всій довжині [2, с. 240].

5. Суттєва відмінність назв деталей від загальноприйнятих у вітчизняній галузі науки.

Очевидно, що причиною подібної проблеми є розрив у прогресі галузі науки між державами, мовами яких здійснюється переклад. Саме тому часто проблемна назва може бути взагалі відсутньою через відсутність об'єкта перекладу.

Наприклад, труднощі виникають при перекладі назв різьб, номенклатура яких частково збігається з європейською, частково з уніфікованою американсько-канадсько-британською, а частково підпорядковується лише вітчизняним стандартам, між якими існують суттєві відмінності. Зважаючи на це, часто перекладати позначення різьб немає сенсу, через те, що в їх основі лежать різні стандарти [2, с. 245].

Суттєві розбіжності виникають при перекладі різних марок сталі. Велика кількість європейських (EN) та американських (AISI) марок сталі 316LNHMo, 316LHMo, S 31803 (4462) не мають аналогів в Україні (ГОСТ) [8], українські 15X13H2, 15X12 (ГОСТ) не мають аналогів в європейських стандартах, 03X18H10T-У – в американських [6], тому вибір відповідника часто викликає труднощі і нерідко залежить від вимог замовника.

Отже, можна зробити висновок, що переклад креслень є, без сумніву, складним видом науково-технічного перекладу, що вимагає знання основ інженерного про-

ектування, а також обов'язкових конструкторських стандартів. Крім цього, на нашу думку, вміння читати креслення, знання галузевої термінології і системи державних стандартів на оформлення тієї або іншої конструкторської документації, локалізація креслень, що вимагає знань в особливостях побудови креслення в кожній конкретній країні і, звичайно, знання таких програм, як CorelDraw, AdobeIndesign, AdobePhotoshop, Компас, AutoCad є необхідним складником компетенції перекладача науково-технічної документації в сучасних умовах розвитку суспільства.

Подальшим кроком нашого дослідження може стати аналіз нетекстового складника креслення як елемента полікодовості в конструкторській документації галузі нафтогазовидобутку.

Література

1. Антонович С. А. Креслення / С. А. Антонович, Я. В. Василишин, В. А. Шпільчак. – Львів : Світ, 2006. – 511 с.

2. Климзо Б. Н. Ремесло технического переводчика. Об английском языке, переводе и переводчиках научно-технической литературы. – 3-е изд. / Б. Н. Климзо. – М. : Р. Валент, 2011. – 488 с.

3. Плахтий Ю. Н. Краткий иллюстрированный словарь конструктора и технолога. Нефтегазодобывающая промышленность / Ю. Н. Плахтий. – М. : Р. Валент, 2011. – 216 с.

4. Пронина Р. Ф. Пособие по переводу английской научно-технической литературы / Р. Ф. Пронина. – М. : Высшая школа, 1973. – 198 с.

5. Пумпянский Л. А. Введение в практику перевода научной и технической литературы на английский язык / Л. А. Пумпянский. – М.: Наука, 1965. – 304 с.

6. Аналоги статей в зарубежных стандартах [Электронный ресурс] : Укрминпром. – Режим доступа : <http://uminp.com/spravochnik-stalej-i-splavov/analogi-stalej-v-zarubezhnyx-standartax.html>.

7. Креслення [Електронний ресурс] : СУМ-11 / Словник української мови/ академічний тлумачний словник (1970-1980). – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/kreslennja>.

8. Марки стали [Электронный ресурс]: Центравис. – Режим доступа : <http://www.centravis.com/ru/products-services/grades/equivalent-grades-west/>.

9. Перевод чертежей [Электронный ресурс] : Перевод чертежей. – Режим доступа : <http://www.englishhelp.ru/translator/articles-for-translator/77-drawing-translation.html>.

Sakhro A. S. Textual component of drawing as a special element of sci-tech translation

The concept of drawing as a special element of sci-tech translation is examined in the article. Main structural features of drawing textual component are defined and problems of English-Ukrainian translation are analyzed in detail.

Keywords: drawing, nomenclature, abbreviation, term.

Сахро А. С. Текстовая составляющая чертежей как особый вид научно-технического перевода

В статье рассмотрено понятие чертежа как особого элемента научно-технического перевода. Определены основные структурные особенности текстовой составляющей чертежа и проанализированы проблемы перевода чертежей средствами украинского языка.

Ключевые слова: чертеж, номенклатура, сокращение, термин.